TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. kovo 26 d.*

Byloje C-348/07

dėl *Landgericht Hamburg* (Hamburgo apygardos teismas) (Vokietija) 2007 m. birželio 18 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2007 m. liepos 27 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Turgay Semen

prieš

Deutsche Tamoil GmbH,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas P. Jann, teisėjai M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (pranešėjas) ir J.-J. Kasel,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas M. Poiares Maduro,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2008 m. rugsėjo 18 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— T. Semen, atstovaujamo *Rechtsanwalt* H.-J. Rust,

— *Deutsche Tamoil GmbH*, atstovaujamos *Rechtsanwalt* T. Wambach,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma bei J. Kemper ir T. Baermann,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos I. M. Braguglia, padedamo *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos H. Støvlbæk ir H. Krämer,

susipažinęs su 2008 m. lapkričio 19 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymu priimti prejudicinį sprendimą prašoma išaiškinti 1986 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyvos 86/653/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo (OL L 382, p. 17, toliau – direktyva) 17 straipsnį.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant ginčą tarp T. Semen, kuris nuomojo degalinę, ir *Deutsche Tamoil GmbH* (toliau – *Deutsche Tamoil*) dėl T. Semen mokėtinos nuostolių, patirtų dėl to, kad minėta bendrovė nutraukė su juo sutartį, atlyginimo sumos.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

3 Direktyvos 17 straipsnyje nurodoma:

„1. Valstybės narės imasi priemonių, būtinų užtikrinti, kad, pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui, prekybos agentui būtų atlyginta pagal šio straipsnio 2 dalį arba būtų kompensuoti jo nuostoliai pagal šio straipsnio 3 dalį.

2. a) Prekybos agentas turi teisę į nuostolių atlyginimą, jei ir tiek, kiek:

— jis atstovaujamajam surado naujų klientų arba žymiai padidino verslo apimtį su turimais klientais ir dėl to atstovaujamasis gauna didelę naudą iš verslo su tokiais klientais, ir

— mokant nuostolių atlyginimą atsižvelgiama į visas aplinkybes, ypač į komisinius, kuriuos prarado prekybos agentas dėl verslo sandorių su tokiais klientais. Valstybės narės gali numatyti, kad tokioms aplinkybėms taip pat priklauso prekybą ribojančios sąlygos taikymas ar kitoks apribojimas, kaip apibrėžta 20 straipsnyje;

b) nuostolių atlyginimo dydis negali viršyti to, kuris yra lygus nuostolių atlyginimui už vienerius metus, apskaičiuoto remiantis prekybos agento vidutiniu metiniu atlyginimu per pastaruosius penkerius metus, o jeigu sutartis galiojo trumpiau negu penkerius metus, nuostolių atlyginimas apskaičiuojamas remiantis atitinkamo laikotarpio vidurkiu;

c) tokio nuostolių atlyginimo skyrimas nedraudžia prekybos agentui siekti jo nuostolių atlyginimo.

<…>“

Nacionalinės teisės aktai

4 Vokietijos prekybos kodekso (Handelsgesetzbuch) 89b straipsnio 1 dalimi, galiojusia pagrindinės bylos faktinių aplinkybių atsiradimo laikotarpiu, į nacionalinę teisę perkeliama direktyvos 17 straipsnio 2 dalis. Ji suformuluota taip:

„1. Pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui prekybos agentas gali reikalauti iš atstovaujamojo tinkamo nuostolių atlyginimo, jei ir tiek, kiek:

1) net pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui atstovaujamasis gauna didelę naudą iš verslo su tokiais klientais, kuriuos jam surado prekybos agentas;

2) pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui prekybos agentas netenka komisinių, kuriuos jis tinkamo komercinio atstovavimo sutarties vykdymo atveju turėtų gauti už jau sudarytus arba būsimus verslo sandorius su jo surastais klientais; ir

3) nuostolių atlyginimas yra teisingas atsižvelgiant į visas aplinkybes.

2. Naujo kliento suradimui prilyginama tokia situacija, kai prekybos agentas taip padidina verslo apimtį su turimu klientu, kad ekonominiu požiūriu tai prilygsta naujo kliento suradimui.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

5 Nuo 2001 m. lapkričio 1 d. iki 2005 m. gruodžio 31 d. T. Semen nuomojo *Deutsche Tamoil* priklausančią degalinę Berlyne. Pastarosios vardu bei jos naudai jis prekiavo daugiausia degalais ir tepalais, be to, platino įvairių tinklo operatorių telefono korteles, kurias minėta bendrovė jam tiekdavo.

6 *Deutsche Tamoil* priklauso valstybinei Libijos *Oilinvest* grupei, kuri Vokietijoje valdo maždaug 250 degalinių apimantį tinklą; vienos degalinės žymimos aukštesnės klasės prekių ženklu *Tamoil*, t. y. atsakovės firmos vardu, kitos – pigesniu žemesnės klasės prekių ženklu HEM.

7 T. Semen valdė degalinę HEM. Jo komisiniai atlyginimai už degalus buvo apskaičiuojami pagal parduotą kiekį (komisinis atlyginimas už parduotus litrus), už

alyvas – pagal apyvartą. Jeigu degalus pirkdavo degalų kortelių savininkai, kuriems *Deutsche Tamoil* suteikdavo nuolaidas, T. Semen gaudavo mažesnį komisinį atlyginimą.

8 *Landgericht Hamburg* buvo prašomas nuspręsti, koks nuostolių atlyginimas turi būti sumokėtas T. Semen pasibaigus jo sutarties su *Deutsche Tamoil* galiojimui.

9 Remiantis Vokietijos teismų praktika, Vokietijos prekybos kodekso 89b straipsnyje išvardyti kriterijai yra kumuliatyvūs ir vieni kitus ribojantys. Taigi nuostolių atlyginimas negali viršyti pagal kurį nors iš šių trijų kriterijų apskaičiuotos mažiausios sumos.

10 Remdamasis šia teismų praktika, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktą linkęs aiškinti ta prasme, kad ši nuostata, pagal kurią prekybos agento prarasti komisiniai atlyginimai yra tik viena iš aplinkybių, į kurias atsižvelgiama vertinant, ar nuostolių atlyginimas yra teisingas, taip pat leidžia manyti, kad šio agento prarasti komisiniai atlyginimai sudaro didžiausią nuostolių atlyginimo sumą.

11 Dvejodamas dėl minėto direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimo *Landgericht Hamburg* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar su direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktu suderinama tai, kad prekybos agento teisė į nuostolių atlyginimą gali būti apribojama komisiniais, kurių jis neteko dėl to, jog pasibaigė komercinio atstovavimo sutarties galiojimas, net ir tuo atveju, jeigu atstovaujamojo toliau gaunamą naudą reikia laikyti didesne?

2. Ar apskaičiuojant nuostolius reikia atsižvelgti ir į kitų grupės, kuriai priklauso atstovaujamasis, įmonių gautą naudą?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

12 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog jis neleidžia, kad prekybos agento teisė į nuostolių atlyginimą būtų automatiškai apribojama komisiniais, kurių jis neteko dėl to, jog pasibaigė komercinio atstovavimo sutarties galiojimas, net ir tuo atveju, jeigu atstovaujamojo toliau gaunamą naudą reikia laikyti didesne.

13 Šiuo klausimu pirmiausia reikia nurodyti, kad direktyvos 17 straipsnis turi būti aiškinamas atsižvelgiant į direktyvos tikslą ir ja įtvirtintą sistemą (žr. 2006 m. kovo 23 d. Sprendimo *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, Rink. p. I-2879, 17 punktą).

14 Šiuo atžvilgiu neginčijama, kad direktyva siekiama suderinti su komercinio atstovavimo sutarties šalių teisiniais santykiais susijusią valstybių narių teisę. Taigi pirmiausia direktyva siekiama apsaugoti prekybos agentus jų santykiuose su atstovaujamaisiais, ir dėl to 13–20 straipsniuose įtvirtinamos taisyklės, kurios reglamentuoja komercinio atstovavimo sutarties sudarymą ir galiojimo pabaigą (minėto sprendimo *Honyvem Informazioni Commerciali* 18 ir 19 punktai).

15 Kalbant apie sutarties galiojimo pabaigą, pažymėtina, kad direktyvos 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sistema, leidžianti valstybėms narėms pasirinkti vieną iš dviejų sprendimų. Iš tikrųjų valstybės narės imasi priemonių, būtinų užtikrinti, kad, pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui, prekybos agentui būtų atlyginta pagal šio straipsnio 2 dalyje išvardytus kriterijus arba būtų kompensuoti jo nuostoliai pagal šio straipsnio 3 dalyje apibrėžtus kriterijus.

16 Vokietijos Federacinė Respublika pasirinko sprendimą, numatytą minėtoje 17 straipsnio 2 dalyje.

17 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką direktyvos 17 straipsnyje įtvirtinta sistema, be kita ko, prekybos agento apsaugos pasibaigus sutarties galiojimui atžvilgiu yra imperatyvi (2000 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Ingmar*, C-381/98, Rink. p. I-9305, 21 punktas ir minėto sprendimo *Honyvem Informazioni Commerciali* 22 punktas).

18 Taigi, kalbant apie nuostolių atlyginimą pasibaigus sutarties galiojimui, tik vadovaudamosi direktyvos 17 ir 18 straipsniuose įtvirtintomis konkrečiomis taisyklėmis valstybės narės gali naudotis savo diskrecija, pasirinkdamos šio atlyginimo apskaičiavimo metodus (minėtų sprendimų *Ingmar* 21 punktas ir *Honyvem Informazioni Commerciali* 35 punktas).

19 Direktyvos 17 straipsnyje įtvirtintą procedūrą sudaro trys etapai. Pirmuoju iš šių etapų pirmiausia siekiama kiekybiškai įvertinti naudą, kurią atstovaujamasis gavo iš verslo su prekybos agento surastais klientais pagal 17 straipsnio 2 dalies a punkto pirmos įtraukos nuostatas. Antruoju pagal 17 straipsnio 2 dalies a punkto antrą įtrauką siekiama patikrinti, ar suma, kuri buvo apskaičiuota remiantis aukščiau aprašytais kriterijais, yra teisinga, atsižvelgiant į visas šiam atvejui būdingas aplinkybes, ypač į komisinius, kuriuos prarado prekybos agentas. Pagaliau trečiajame etape nuostolių atlyginimo

suma apribojama direktyvos 17 straipsnio 2 dalies b punkte numatyta didžiausia suma, kuri svarbi tik tuo atveju, jeigu iš dviejų ankstesnių skaičiavimo etapų išplaukianti suma ją viršija.

20 Todėl kadangi prarasti komisiniai atlyginimai yra tik viena iš kelių aplinkybių, į kurias atsižvelgiama vertinant, ar nuostolių atlyginimas yra teisingas, nacionalinis teismas per antrąjį vertinimų etapą turi nuspręsti, ar prekybos agentui suteiktas nuostolių atlyginimas yra *in fine* teisingas, ir todėl, ar reikia, ir, jei taip – kuria dalimi, atsižvelgiant į visas konkrečiam atvejui būdingas aplinkybes, patikslinti nuostolių atlyginimo sumą.

21 Atsižvelgiant į direktyvos tikslą, kuris primenamas šio sprendimo 14 punkte, iš minėtos sistemos išplaukia, kad toks direktyvos 17 straipsnio aiškinimas, kokį pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, gali būti leidžiamas tik tuo atveju, jeigu atmetama galimybė, kad toks aiškinimas bus nepalankus prekybos agentui.

22 Šiuo atžvilgiu reikia, be kita ko, konstatuoti, kad Teisingumo Teismas jau nurodė 1996 m. liepos 23 d. Komisijos ataskaitą dėl direktyvos 17 straipsnio taikymo (KOM(96) 364, galutinis). Šioje ataskaitoje pateikiama išsami informacija apie veiksmingą kompensacijos apskaičiavimą siekiant padėti vienodžiau aiškinti šį 17 straipsnį (žr. minėto sprendimo *Honyvem Informazioni Commerciali* 35 punktą). Taigi minėtoje ataskaitoje nurodomi skirtingi veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant, ar nuostolių atlyginimas yra teisingas; kai kurie iš jų gali būti palankūs nustatant didesnę nuostolių atlyginimo sumą.

23 Atsižvelgiant į šiuos paaiškinimus reikia konstatuoti, kad valstybių narių diskrecija, kuria valstybės narės naudojasi siekdamos prireikus patikslinti, koks teisingas nuostolių atlyginimas turi būti sumokėtas prekybos agentui pasibaigus sutarties galiojimui, neturi būti aiškinama kaip reiškianti, jog nuostolių atlyginimo suma gali būti tik mažinama. Iš tikrųjų toks direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punkto antros įtraukos aiškinimas, automatiškai atmetantis bet kokį minėto nuostolių atlyginimo padidinimą, yra nepalankus prekybos agentui pasibaigus sutarties galiojimui.

24 Iš to išplaukia, kad neleistina šio sprendimo 9 punkte nurodyta Vokietijos teismų praktika, automatiškai atmetanti galimybę nustatyti šiuo atveju sumą, kuri didesnė už direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytą didžiausią nuostolių atlyginimo sumą, taikant teisingo nuostolių atlyginimo kriterijų tuo atveju, kai atstovaujamasis toliau gauna naudą, didesnę už prekybos agento prarastus komisinius atlyginimus.

25 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, jog direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog jis neleidžia, kad prekybos agento teisė į nuostolių atlyginimą būtų apribojama komisiniais, kurių jis neteko dėl to, jog pasibaigė komercinio atstovavimo sutarties galiojimas, net ir tuo atveju, jeigu atstovaujamojo toliau gaunamą naudą reikia laikyti didesne.

Dėl antrojo klausimo

26 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog tuo atveju, jei atstovaujamasis priklauso įmonių grupei, šios grupės įmonių gautą naudą reikia laikyti atstovaujamojo gautos naudos dalimi ir į ją reikia atsižvelgti apskaičiuojat nuostolių atlyginimą, į kurį teisę turi prekybos agentas.

27 Siekiant aiškinti direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punkto pirmąją įtrauką pirmiausia reikia remtis jos formuluote.

28 Šiuo atžvilgiu reikia konstatuoti, jog ši nuostata susijusi tik su „klientų“ ir „atstovaujamojo“ sutartiniais santykiais bei „atstovaujamojo“ nauda, gauta iš verslo

su šiais klientais. Pažodinis direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punkto pirmosios įtraukos aiškinimas leidžia manyti, kad šia nuostata draudžiama į trečiųjų asmenų naudą atsižvelgti apskaičiuojant „atstovaujamojo naudą“.

29 Tokį aiškinimą, kad reikia atsižvelgti tik į atstovaujamojo ir prekybos agento santykius, patvirtina sisteminis minėtos nuostatos aiškinimas.

30 Iš tikrųjų direktyvos 17 straipsnio 2 dalies b punkte numatyta didžiausia nuostolių atlyginimo suma apskaičiuojama pagal prekybos agento gautus komisinius. Taigi, kaip nurodo Italijos vyriausybė, net jeigu atstovaujamasis priklauso įmonių grupei, komisinius moka tik jis, o ne kitos grupės įmonės.

31 Galiausiai reikia konstatuoti, kad iš direktyvos antros konstatuojamosios dalies išplaukia, jog jos tikslas yra būtent prekybos sandorių saugumas ir todėl teisinis saugumas komercinio atstovavimo srityje. Šis tikslas iš principo draudžia atsižvelgti į trečiųjų šalių naudą, nebent tai numatyta tarp atstovaujamojo ir prekybos agento sudarytoje sutartyje. Šiuo atžvilgiu įvertinti komercinio atstovavimo sutartį remdamasis taikytina nacionaline teise turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

32 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, jog direktyvos 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog tuo atveju, jei atstovaujamasis priklauso įmonių grupei, šios grupės įmonių gautos naudos iš principo nereikia laikyti atstovaujamojo gautos naudos dalimi ir todėl į ją nebūtina atsižvelgti apskaičiuojat nuostolių atlyginimą, į kurį teisę turi prekybos agentas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

33 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. **1986 m. gruodžio 18 d. Tarybos Direktyvos 86/653/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog jis neleidžia, kad prekybos agento teisė į nuostolių atlyginimą būtų apribojama komisiniais, kurių jis neteko dėl to, jog pasibaigė komercinio atstovavimo sutarties galiojimas, net ir tuo atveju, jeigu atstovaujamojo toliau gaunamą naudą reikia laikyti didesne.**

2. **Direktyvos 86/653 17 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas ta prasme, jog tuo atveju, jei atstovaujamasis priklauso įmonių grupei, šios grupės įmonių gautos naudos iš principo nereikia laikyti atstovaujamojo gautos naudos dalimi ir todėl į ją nebūtina atsižvelgti apskaičiuojat nuostolių atlyginimą, į kurį teisę turi prekybos agentas.**

Parašai.